

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl būtinausių sveikatos ir saugos reikalavimų, susijusių su fizikinių veiksmų (elektromagnetinių laukų) keliamo rizika darbuotojams (dvidešimtoji atskira direktyva, kaip apibrėžta Direktyvos 89/391/EEB 16 straipsnio 1 dalyje)

(COM(2011) 348 galutinis – 2011/0152 (COD))

(2012/C 43/10)

Vienintelė pranešėja **An LE NOUAIL-MARLIÈRE**

2011 m. liepos 22 d. Europos Sąjungos Taryba ir 2011 m. rugsėjo 13 d. Europos Parlamentas, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl būtinausių sveikatos ir saugos reikalavimų, susijusių su fizikinių veiksmų (elektromagnetinių laukų) keliamo rizika darbuotojams (dvidešimtoji atskira direktyva, kaip apibrėžta Direktyvos 89/391/EEB 16 straipsnio 1 dalyje)

COM(2011) 348 galutinis – 2011/0152 (COD).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2011 m. lapkričio 8 d. priėmė savo nuomonę (vienintelė pranešėja **An LE NOUAIL-MARLIÈRE**).

476-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2011 m. gruodžio 7–8 d. (gruodžio 7 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 144 nariams balsavus už, 45 - prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) rekomenduoja kuo skubiau priimti šią direktyvą ir ją perkelti į valstybių narių teisę.

1.2 Vis dėlto Komitetas pritaria tam, kad kuo skubiau būtų priimtas atsargumo principas, pagal kurį būtų atsižvelgiama į skleidžiamų elektromagnetinių laukų biologinio, nešiluminio poveikio riziką. Iš tikrųjų būtina užtikrinti aukštą darbuotojų sveikatos lygį ilgalaikės trukmės laikotarpiu taikant geriausias turimas technologijas, nereikalaujančias pernelyg didelių sąnaudų. Komitetas tikisi, kad ši direktyvą bus įtraukta atitinkama nuostata.

1.3 Kad šis atsargumo principas būtų veiksmingai ir patikimai taikomas, Komitetas pritaria Komisijos ketinimui nustatyti ribines vertes, bet siekiant užtikrinti visapusišką šių pastangų naudą rekomenduoja nustatyti nuolatines ribines vertes remiantis į nacionalinę Austrijos, Čekijos, Slovakijos, Lietuvos, Latvijos, Estijos ir Italijos teisę perkelti direktyvą 2004/40/EB nustatytomis ribinėmis vertėmis. Komitetas pabrėžia, kad būtina užtikrinti didesnę mokslo įstaigų, dalyvaujančių nustatant darbuotojų patiriamos elektromagnetinės spinduliuotės ribines vertes, jos poveikį ir pasekmes visuomenės sveikatai ir priemonės, kurių reikia imtis siekiant apsaugoti tokią spinduliuotę patiriančių darbuotojų sveikatą, nepriklausomumą.

1.4 Reikia užkirsti kelią šių įstaigų darbuotojų interesų konfliktams tiek dėl jų mokslinių tyrimų finansavimo, tiek dėl jų

paskyrimo (procedūros ir konkursai, kreipimasis į nepriklausomas valstybinius mokslinių tyrimų institutus).

1.5 Komitetas pritaria, kad būtina taikyti išimčių medicinos srityje magnetinį rezonansą naudojančioms profesijoms, tačiau ši išimtis turi būti taikoma ribotą laiką ir daugiau lėšų skiriant moksliniams tyrimams, susijusiems su naujomis technologijomis, skirtomis apsaugoti darbuotojus nuo elektromagnetinių laukų ir alternatyvių priemonių poveikio. Darbuotojams, kuriems taikoma išimtis, turėtų būti numatytos padidintos apsaugos priemonės, speciali medicininė priežiūra, civilinės atsakomybės draudimas įvykus klaidoms vykdant darbą, kurias jie padarė dėl stipraus elektromagnetinio lauko poveikio. Be to, Komitetas mano, kad pirmiau minėti principai turėtų būti taikomi ne tik medicinos sričių, bet ir visiems kitiems darbuotojams, kuriems, remiantis pasiūlymo 3 straipsnyje nurodyta išimtimi, pagrindiniai direktyvos principai gali būti netaikomi.

2. Įžanga

2.1 Šioje nuomonėje nagrinėjamo pasiūlymo dėl direktyvos tikslas – iš dalies pakeisti 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2004/40/EB dėl būtinausių sveikatos ir saugos reikalavimų, susijusių su fizinių veiksmų (elektromagnetinių laukų) keliamo rizika darbuotojams, kuri į valstybių narių teisę turėjo būti perkelta 2008 m. balandžio 30 d. Joje apskritai nagrinėjamas visuomenės apsaugos klausimas. Dėl iškilusių konkrečių klausimų, susijusių su magnetinio rezonanso tomografija (MRT) medicinos srityje, ir būtinybės tęsti direktyvos poveikio vertinimą Europos Komisija pasiūlė direktyvos perkėlimo terminą pratęsti iki 2012 m. balandžio 30 d. ir tam buvo pritaria.

2.2 Šis pasiūlymas yra nauja 2004 m. direktyvos redakcija, kurioje pateikiama nauja ribinių verčių ir žemo dažnio laukų veikimo verčių sistema ir kuria siekiama apsaugoti darbuotojus nuo tiesioginio ir netiesioginio elektromagnetinių laukų poveikio, tačiau tik nuo žinomo trumpalaikio poveikio. Ši sistema visų pirma neapima tam tikrų žemo dažnio laukų veikimo nešiluminio poveikio rizikos, dėl kurios vyksta diskusijos.

2.3 Atsižvelgiant į konkretų panaudojimą medicinos tikslais, MRT naudojantiems medicinos sektoriams daroma išimtis dėl netaikymo. Be to, kai kurių direktyvoje nurodytų apsaugos normų leidžiama netaikyti ginkluotosioms pajėgoms, o kitais atvejais, valstybėms narėms leidžiama „ypatingomis aplinkybėmis“ laikinai viršyti šias normas.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Su EESRK nebuvo tiesiogiai konsultuotasi dėl 2004 m. direktyvos, tačiau 2008 m. jo buvo paprašyta pateikti nuomonę dėl pasiūlymo šios direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę terminą atidėti ketveriems metams. Šioje nuomonėje ⁽¹⁾ EESRK

— priminė savo 1993 m. ⁽²⁾ pateiktą raginimą *atlikti mokslinius tyrimus ir nustatyti darbo sąlygų keliamos grėsmės darbuotojų sveikatai lygį, pavyzdžiui, elektromagnetinių laukų (...) poveikį (įskaitant poveikį per daugelį metų),*

— teigė, kad šiuo metu valstybėse narėse darbuotojų apsaugos nuo elektromagnetinių laukų keliamos rizikos lygis skiriasi ir kad vienas iš prioritetų turėtų būti skubiai parengti direktyvos, užtikrinančios visiems darbuotojams tinkamą saugą (...), tekstą su pakeitimais.

3.2 Moksliniai tyrimai parodė elektromagnetinių laukų tam tikrą neigiamą poveikį sveikatai.

3.2.1 Veikiant statiniams magnetiniams laukams: odos reakcijos, elektrokardiogramos pakitimai (grįžtamieji iki 2 Tesla ⁽³⁾ intensyvumo), negalavimai, pavyzdžiui, stiprus pykinimas, mirgėjimas akyse, galvos svaigimas ir kt., pastebimi jau esant 1,5 T lauko intensyvumui ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė, OL C 204/110, 2008 8 9, p. 110.

⁽²⁾ Pasiūlymas priimti Tarybos direktyvą dėl būtiniausių saugos ir sveikatos reikalavimų, susijusių su fizikinių veiksnių keliamą riziką darbuotojams, OL C 249, 1993 9 13.

⁽³⁾ Elektromagnetinis laukas išreiškiamas vienetais tesla (žymimas simboliu T). Taigi tesla yra magnetinės indukcijos vienetas tarptautinėje sistemoje, atitinkantis vieną Vėberį kvadratiniam metrui.

⁽⁴⁾ J. WILÉN 2010 M. – J. WILÉN, F. de Vocht. 2010 m., *Health complaints among nurses working near MRI scanners, aprašomasis bandomasis tyrimas*, Eur J Radiol, 2010 m. spalio 13 d.

3.2.1.1 Veikiant žemo dažnio laukams (mažiau kaip 10 MHz): organizmo elektrofiziologinių procesų sutrikimas, kuris gali sukelti vizualinius pojūčius (fosenus), nervinių ir raumenų audinių dirginimą, širdies ritmo sutrikimus ir pan. ⁽⁵⁾.

3.2.2 Veikiant aukšto dažnio laukams (> 100 kHz): hipertenzija dėl biologinių audinių sugeriamos energijos.

3.2.3 Netiesioginio poveikio, kuris taip pat kenksmingas darbuotojų sveikatai ir saugai, pavojus, pavyzdžiui, sprogimas ar gaisras dėl susidariusio elektros lanko, išmetimas iš feromagnetinių objektų, elektroninių sistemų gedimas, neigiamas poveikis darbuotojams, kuriems elektromagnetiniai laukai kelia ypatingą pavojų, pavyzdžiui, žmonėms su mediciniais implanais, prie kūno nešiojantiems elektroninius prietaisus, neščioms moterims, nuo vėžio gydomiems asmenims ir pan.

3.3 Esminė diskusija vyksta dėl žemo dažnio laukų fiziologinio, nešiluminio vidutinės trukmės poveikio.

3.3.1 Įtariama rizika: neuroendokrininės sistemos pažeidimai (hormonai, melatoninas), neurodegeneraciniai sutrikimai (Parkinsono liga, Alzheimerio liga, sklerozė), poveikis žmonių ir (arba) gyvūnų reprodukcijai ir vystymuisi (priešlaikinio gimdymo rizika, apsigimimai) ir padidėjusi vėžinių susirgimų rizika (smegenų augliai, vaikų leukemija).

3.3.2 Pasaulio sveikatos organizacijos Tarptautinė vėžio mokslinių tyrimų agentūra (TVTA) (angl. *International Agency for Research on Cancer, IARC*) žemo dažnio elektromagnetinius laukus ir radijo dažnio elektromagnetinius laukus priskyrė 2b kategorijai „gali būti kancerogeniški žmogui“: 2001 m. – dėl galimo vaikų leukemijos pavojaus, ir dar kartą 2011 m. atlikus „Interphone“ tyrimą (įtariama padidėjusi gliomos (piktybinio smegenų vėžio formos) rizika).

3.4 Visai neseniai paskelbtame Jean Huss ⁽⁶⁾ pranešime išpėjama apie galimą kenksmingą biologinį, nešiluminį elektromagnetinių laukų poveikį augalams, vabzdžiams ir gyvūnams, taip pat žmogaus organizmui, net ir esant žemesniam lygiui už ICNIRP ⁽⁷⁾ rekomenduojamas ribas. Tai iš esmės pakartojama dabartiniame Europos Komisijos pasiūlyme dėl direktyvos.

⁽⁵⁾ ICNIRP Guidelines for limiting exposure to time-varying electric, magnetic, and electromagnetic fields (up to 300 GHz). Health Physics, 74, 4 April 1998, 494–522; 494–522 - <http://www.icnirp.de/documents/emfgdl.pdf>

⁽⁶⁾ „Galimi elektromagnetinių laukų pavojai ir jų poveikis aplinkai“, 2011 m. gegužės 6 d. Europos Tarybos Parlamentinė asamblėja, Aplinkos, žemės ūkio ir teritorinių klausimų komitetas. Dokumentas 12608, p. 3 <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc11/EDOC12608.htm>

⁽⁷⁾ Tarptautinė apsaugos nuo nejonizuojančiosios spinduliuotės komisija (angl. *International Commission on Non-Ionizing Radiation Protection*).

3.5 Šiame pranešime, pagrįstame įvairių mokslinių rezultatų suvestine analize ir visų suinteresuotųjų subjektų (mokslo darbuotojų, Europos aplinkos agentūros, NVO ir piliečių asociacijų, verslininkų ir kt.) apklausomis, padaryta išvada, kad ES, privalo laikytis atsargumo principo „tiek mažai, kiek įmanoma pasiekti“ (angl. *as low as reasonably achievable*, ALARA), imtis veiksmingų prevencinių priemonių ir persvarstyti dabartines ribines vertes nelaukiant, kol tai bus patvirtinta vieningais moksliniais ir klinikiniais įrodymais, kadangi laukimas gali lemti labai dideles sveikatos apsaugos ir ekonomines sąnaudas, kaip jau yra atsitikę, pavyzdžiui, asbesto, polichlorinuoto bifenilo ir tabako atveju.

3.6 Paskelbus šį pranešimą Europos Tarybos Parlamentinė asamblėja priėmė rezoliuciją⁽⁸⁾, kurioje *kalbant apie visų tipų ir dažnių elektromagnetinių laukų emisijų standartus arba ribines reikšmes, (...) rekomenduoja taikyti ALARA arba „tiek mažai, kiek įmanoma pasiekti“ principą*. Be to, rezoliucijoje nurodoma, kad prevencinį principą reikėtų taikyti, kai moksliniu įvertinimu neįmanoma pakankamai patikimai nustatyti rizikos žmogaus sveikatai. Rekomendacijos parengtos atsižvelgiant ne tik į elektromagnetinių emisijų arba spinduliuotės vadinamąjį šiluminį poveikį, bet ir į nešiluminį, biologinį poveikį. Reikia imtis veiksmų, nes, atsižvelgiant į didėjantį poveikį gyventojams (...), neveikimas ir ankstyvų išpėjimų nepaisymas gali lemti didelę žalą žmonėms ir ekonomikai. Rezoliucijoje taip pat pabrėžiama būtinybė turėti nepriklausomus ir patikimus mokslinius įvertinimus, kad būtų galima atlikti skaidrų ir subalansuotą galimo neigiamo poveikio aplinkai bei žmogaus sveikatai įvertinimą. Galiausiai rezoliucijoje raginama iš naujo apsvarstyti esamų elektromagnetinių laukų poveikio standartų, kuriuos nustatė Tarptautinė apsaugos nuo nejonizuojančios spinduliuotės komisija, mokslinį pagrindimą.

3.7 Neseniai pateiktose pagrįstose socialinių partnerių nuomonėse dėl siūlomos direktyvos iš esmės pabrėžiama, kad

- svarbu neiškirti nė vienos darbuotojų kategorijos ir būtina užpildyti ES teisėkūros spragą dėl elektromagnetinių laukų poveikio darbuotojams,
- neprieštaraujama taikomai išimčiai MRT naudojantiems darbuotojams, jeigu bus ribojamas jos taikymo terminas (šioje direktyvoje tai nenumatyta) ir tam bus numatyta speciali medicininė priežiūra,
- rūpestį kelia darbuotojų apsauga nuo ilgalaikio poveikio rizikos (pasiūlyme dėl direktyvos į tai neatsižvelgta), todėl

siūloma sudaryti sąlygas Tarptautinės apsaugos nuo nejonizuojančios spinduliuotės komisijos ekspertų ir Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių ekspertų dialogui.

3.8 Nepaisant galimo poveikio žmogaus sveikatai, kol kas nėra jokių ES teisės aktų, užtikrinančių darnią darbuotojų apsaugą nuo elektromagnetinių laukų ES teritorijoje.

3.9 EESRK pakartoja, kad būtina parengti teisės aktus, skirtus darbuotojų apsaugai nuo elektromagnetinių laukų poveikio. Šioje srityje visais moksliniais metodais ir duomenimis galutinio poveikio dar nepavyko įrodyti, nors kai kurių mokslinių tyrimų išvados patvirtina elektromagnetinių laukų darbuotojų organizmui daromą neigiamą poveikį, kurio dydis ir apimtis atskiruose tyrimuose vertinami skirtingai.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Europos Komisija savo pasiūlymą dėl direktyvos nusprendė grįsti didesnėmis atsargumo priemonėmis atsižvelgiant į ribines vertes, o ne bendresniu ALARA tipo atsargumo principu. Dėl žmogaus sveikatos turėtų būti imamasi visų atsargumo priemonių, kad darbuotojai būtų apsaugoti nuo ilgalaikio poveikio rizikos, kurios daugelio mokslinių tyrimų patvirtintas prielaidas tiesiog atmetė dvi mokslo įstaigos – ICNIRP ir SCENIHR⁽⁹⁾. Reikia pabrėžti, kad taip yra daugiausia dėl to, kad per pastaruosius kelerius metus buvo atlikta nedaug mokslinių tyrimų apie poveikį darbuotojų sveikatai, nes mokslininkai daugiausia dėmesio skyrė judriojo ryšio telefonijos sistemų žmogaus sveikatai keliamam pavojui.

4.2 Dar vienas įprastai šių įstaigų naudojamas argumentas, kuriuo remiantis neigiamas ilgalaikis poveikis, yra nepakankamos žinios apie biologinius mechanizmus, dėl kurių elektromagnetinių laukų poveikis galėtų turėti neigiamų padarinių gyviems organizmams. Tokiu argumentu veikia turėtų būti palaikomas atsargumo principo taikymas, jei poveikis reguliariai pastebimas, kol mokslo bendruomenė galės pateikti tikslūs mokslinius paaiškinimus.

4.3 Tokiomis neaiškiomis aplinkybėmis Komitetas pritaria, kad, *kadangi aplinkos poveikis gali būti sumažintas, šis sumažinimas turi būti numatyta, visų pirma taikant geriausias turimas technologijas, nereikalaujančias pernelyg didelių sąnaudų*.

⁽⁸⁾ Rezoliucija 1815 (2011 m.), <http://assembly.coe.int/Mainf.asp?link=/Documents/AdoptedText/ta11/FRES1815.htm>

⁽⁹⁾ Atsirandančios ir naujai nustatytos rizikos sveikatai mokslinis komitetas.

4.3.1 Todėl svarbu, kad pagal šios direktyvos reikalavimus leidžiamas laukų poveikio lygis būtų bent jau ne didesnis negu valstybių narių pripažintų ekspertų nustatytos ribos, kurios pagrįstos moksliniais duomenimis ir paskelbtos laikantis moksliniams leidiniams taikomų principų.“

4.4 Verta paminėti Prancūzijos sanitarinės saugos ir darbo agentūros (pranc. AFSSET) nuomonę, kuri,

visų pirma atsižvelgdama į

- daugelyje tyrimų pastebėtus metodologinius trūkumus, susijusius su poveikio eksperimentinėmis sąlygomis apibūdinimu,
- galimą ilgalaikį poveikį tam tikroms patologijoms ir būtinybę parengti daugiau dokumentų apie ilgalaikio (lėtinio) poveikio pasekmes,
- būtinybę tęsti mokslinius tyrimus, susijusius su galimu tam tikru biologiniu poveikiu esant nešiluminiam poveikiui,

2009 m. pasiūlė

- 1) siekti *in vitro* ir *in vivo* atliekamų tyrimų metodologinės kokybės, visų pirma jų fizinės dalies (poveikio ir požymių apibūdinimas), bet

taip pat ir biologinės dalies (aklieji bandymai, atitinkami patikrinimai, tariamai teigiamų rezultatų nustatymas, pakartotiniai bandymai, pakankami statistiniai duomenys ir kt.),

- 2) atlikti visų pirma keleto gyvūnų kartų reprodukcijos ir vystymosi tyrimus (pavyzdžiui, gyvūnų, turinčių polinkį į ligas, kurioms yra nustatyti žmogaus jautrumą lemiantys genai: neurodegeneracinės ligos, tam tikros vėžio formos, autoimuninės ligos), palyginti juos su normaliais gyvūnais atsižvelgiant į puikiai apibūdintas realias poveikio sąlygas,
- 3) pakartoti kai kuriuos šiame pranešime išnagrinėtus tyrimus, kurie rodo biologinį ir galimą fiziologinį poveikį (visų pirma smegenų kraujotakai),
- 4) plėtoti mažiau kaip 400 MHz (ypač dėl lėtinio silpnos galios poveikio) ir daugiau kaip 2,5 GHz dažnių juostų tyrimus ⁽¹⁰⁾.

4.5 Dėl atsargumo principo vertėtų priminti Prancūzijos mokslinių tyrimų centro direktoriaus (Politechnikos mokyklos ekonometrikos laboratorija (UMR 7176)), Olivier Godard straipsnį pavadinimu „Principe de précaution: un bon principe en manque d'organisation de sa mise en œuvre“ (Atsargumo principas: geras principas, kurio įgyvendinimui stinga priemonių) ⁽¹¹⁾.

2011 m. gruodžio 7 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Staffan NILSSON

⁽¹⁰⁾ Afsset nuomonė dėl žinių apie radijo dažnius atnaujinimo.
http://www.afsset.fr/upload/bibliotheque/403036549994877357223432245780/09_10_ED_Radiofrequences_Avis.pdf

⁽¹¹⁾ http://www.gabrielperi.fr/IMG/article_PDF/article_a1246.pdf ir
http://www.gabrielperi.fr/IMG/pdf/PubOlivier_Godard-precaution-0411.pdf